

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ПЛАВШУДА КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 346.14:669

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
МЕТАЛУРГІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ**

12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор **Задихайло Дмитро Вітольдович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри господарського права.

Офіційні опоненти:

- доктор юридичних наук, професор **Подцерковний Олег Петрович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри господарського права і процесу, член-кореспондент НАПрН України;

- кандидат юридичних наук, доцент **Килимник Інна Ігорівна**, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності.

Захист відбудеться 22 червня 2016 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано 20 травня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Уркевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зважаючи на те, що за останні роки валютні надходження, завдяки експорту металу до 117 країн світу, склали більше 40% від загальних валютних надходжень України, а також, на те, що на експорт постачається до 80% вітчизняного прокату чорних металів, що становить близько 3 відсотків обсягу світової торгівлі цим видом продукції і за обсягами виробництва чавуну та сталі Україна посідає сьоме місце в світі, забезпечення ефективності господарювання в металургійному секторі національної економіки, є одним з ключових завдань господарсько-правової політики держави та господарського законодавства.

Слід зазначити, що металургійний сектор національної економіки не отримав спеціального систематизованого джерела господарського законодавства, що включало б, зокрема, надзвичайно важливий, детально розроблений організаційно-господарський його компонент, спрямований на забезпечення регулятивної ролі держави щодо процесів розвитку металургійного комплексу. Чинні документи державного програмування не можуть виконати роль комплексних засад правової політики держави у сфері металургійного виробництва через свою безсистемність, фрагментарність та поверхневність.

У той же час, слід констатувати, що вітчизняна металургійна галузь значно відстає від світового рівня за своїми технологічними та організаційними параметрами. Використання застарілих технологій, критична застарілість основних виробничих фондів, низька технічна продуктивність, стали, за окремих виключень, характерними особливостями національного металургійного комплексу. Разом з тим, тиск світової конкуренції робить впровадження нових технологій у металургійне виробництво безальтернативним шляхом розвитку. Забезпечення руху в цьому напрямі вимагає застосування господарсько-правових засобів та механізмів впливу держави на зазначену сферу господарювання. Окрему проблему розвитку національного металургійного комплексу складає формування олігополістичної структури ринку.

Таким чином, розробка комплексу заходів виходу з кризи металургійного комплексу країни, враховуючи його базову роль в національній економіці, є завданням не тільки економічної науки та науки державного управління, але і господарсько-правової науки.

Теоретичною основою дисертаційної роботи стали дослідження

таких вчених: А.Г. Бобкової, О.М. Вінник, Д.В. Задихайла, В.К. Мамутова, В.С. Мілаш, О.П. Подцерковного, В.А. Устименка, О.В. Шаповалової, Т.І. Швидкої, В.С. Щербини.

Галузеві дослідження в сфері господарювання склали роботи наступних вчених: О.Ю. Битяка, Ю.І. Остапенко, К.С. Письменної, А.В. Семенішина.

Роботи інвестиційно-інноваційної тематики: Ю.С. Атаманової, О.М. Давидюка, В.В. Кудрявцевої, В.І. Кухара.

Функціонування металургійних підприємств України, як об'єктів господарсько-правового забезпечення, не було предметом окремої дисертаційної чи монографічної роботи. Як у законодавстві, так і у доктрині, комплекс вказаних питань залишився поза свого вирішення.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол №5 від 24 грудня 2010 р.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Напрямок дисертації обрано згідно з напрямами науково-дослідницькими роботами кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах комплексної цільової програми «Правове забезпечення і реалізація політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації 0111U999962).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розроблення господарсько-правового механізму ефективного господарювання в металургійному комплексі національної економіки за рахунок застосування комплексу засобів господарсько-правового характеру.

Відповідно до визначеної мети, поставлено і вирішено наступні завдання:

- охарактеризувати сучасний стан металургійного комплексу України як складової національної економіки;
- встановити стан законодавчого та організаційно-господарського забезпечення діяльності суб'єктів металургійного виробництва;
- визначити проблеми господарсько-правового забезпечення інвестиційного розвитку металургійного комплексу та напрацювати шляхи їх вирішення;
- визначити проблеми господарсько-правового забезпечення

інноваційного розвитку металургійного комплексу та напрацювати шляхи їх вирішення;

- визначити проблеми господарсько-правового забезпечення стимулювання експорту продукції металургійного комплексу та напрацювати шляхи їх вирішення;

- визначити засади господарсько-правового забезпечення антикризових заходів держави щодо національного металургійного комплексу.

Об'єктом дослідження є система господарських відносин, пов'язаних із функціонуванням національного металургійного комплексу в кризових умовах.

Предметом дослідження є господарсько-правове регулювання металургійного виробництва в Україні.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження має системний характер, що виявляється у застосуванні різних методів пізнання залежно від конкретних аспектів дослідження. В процесі дослідження було використано ряд загальнонаукових та спеціальних методів. Таким чином, діалектичний метод використовувався для проведення аналізу причин відставання вітчизняної металургійної галузі від металургійної галузі провідних країн світу; історичний - під час проведення характеристики металургійної промисловості України з початку її зародження; формально-логічний – для кваліфікації деяких видів технологій металургійної промисловості як провідних та інноваційних або ж кола заходів, необхідних для підтримки та вдосконалення експортної діяльності підприємств тощо; системно-функціональний – при дослідженні регулювання інноваційно-інвестиційних процесів металургійного виробництва; формально-юридичний – при аналізі чинного законодавства, пов'язаного з регулюванням відносин в сфері металургійної промисловості.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні теоретичних засад формування антикризової господарської політики держави в сфері металургійного виробництва, необхідності запровадження інноваційних технологій у виробництво, що безпосередньо пов'язано і з інвестиційною політикою держави та безпосереднє визначення кола господарсько-правових засобів впливу держави на діяльність металургійних підприємств України.

У результаті дослідження виносяться на захист нижченаведені положення та висновки.

Вперше:

1. Визначено, що гірничо-металургійний комплекс України, як сукупність промислових кластерів, що об'єднують суб'єктів господарювання відповідного технологічного ланцюга, які утворюють у взаємодії цілісний об'єкт організаційно-господарського державного макроекономічного регулювання. Необхідність визначення гірничо-металургійного комплексу саме як цілісного комплексу, зумовлено як тісними економіко-технологічними зв'язками суб'єктів господарювання галузі, так і процесами подальшої концентрації капіталу, кластеризації та холдингізації суб'єктів господарювання. Такий підхід дозволяє розробляти та реалізовувати єдину комплексну господарсько-правову політику для названого сектору промисловості та забезпечує ефективність запровадження відповідних комплексів організаційно-господарських засобів, таких як: державна підтримка, спеціальні правові режими господарювання та державно-приватне партнерство.

2. Обґрунтовано необхідність виділення серед кола видів металургійного виробництва саме прокатного як пріоритетного, яке є основним технологічним видом металургійного виробництва, що забезпечує випуск готової металопродукції з максимальною часткою створеної вартості, а тому, має стати основним об'єктом господарсько-правового впливу з метою поліпшення її якості, розширення марочного і розмірного сортаменту металопродукції, скорочення енергетично застарілих прокатних станів прокатно-ливарними модулями, що дозволяють суттєво підвищити рівень конкурентоздатності вітчизняної металургії. Це стало б одним з напрямів антикризової політики держави шляхом реалізації стимулюючої функції державного регулювання у металургійній промисловості, а відтак, і його оптимального господарсько-правового забезпечення.

3. Визначено необхідність забезпечення цілісного і системного господарсько-правового впливу на розвиток відносин гірничо-металургійного комплексу України за рахунок систематизації законодавчого їх регулювання шляхом створення єдиного нормативно-правового акту-Закону України «Про державну промислову політику у гірничо-металургійному комплексі України», предметом якого стала б не тільки регламентація організаційно-господарського впливу держави, але і форми ринкової самоорганізації галузевих суб'єктів господарювання, реалізація спеціальних антикризових заходів державного впливу, застосування правових

форм державно-приватного партнерства в галузі, визначення оптимальних форм та масштабів секторальної економічної концентрації.

4. Встановлено, що сьогодні має відбутися реформування відносин між державою та металургійним бізнесом шляхом недопущення політичного представництва інтересів суб'єктів металургійного бізнесу та їх кінцевих бенефіціарів у представницьких та виконавчих органах держави. Однак, для того, щоб перевести зв'язок між державою та бізнесом у правове русло, необхідним кроком у цьому випадку є створення Асоціації металовиробників України, яка б виступила консолідованим представником цієї галузі у стосунках з державою як спеціальна форма господарського об'єднання підприємств, а в перспективі, й саморегульована організація, зокрема, як суб'єкт локального нормотворення та недержавний механізм забезпечення конкурентної політики держави. Така асоціація могла б ініціювати прийняття державою документів щодо стратегій інвестиційного та інноваційного розвитку гірничо-металургійного комплексу і формувати пакети власних нормотворчих пропозицій суб'єктам відповідних організаційно - господарських повноважень. Це стало б одним з засобів детінізації впливу бізнесу на політику. Запропоновано законодавчо закріпити основні умови створення та функціонування такої саморегульованої організації.

5. Обґрунтовано необхідність прийняття комплексу господарсько-правових заходів для виходу металургійної галузі економіки України з кризового стану, завданнями якого мають стати наступні:

- деофшоризація металургійного сектору шляхом запровадження обов'язкового визначення кінцевих бенефіціарів господарських організацій металургійного бізнесу, а, також, встановлення чітких критеріїв обходу закону в міжнародному приватному праві щодо створення офшорних компаній громадянами України та правових наслідків позитивної кваліфікації фактів такого обходу ;

- обов'язкова сек'юритизація активів підприємств металургійного виробництва, як умова підвищення їх інвестиційної привабливості шляхом встановлення імперативних вимог до організаційно-правових форм суб'єктів металургійного виробництва шляхом перетворення металургійних підприємств у публічні акціонерні товариства;

- поглиблення деталізації законодавства України про об'єднання

підприємств холдингового типу для подолання численних прогалин в правовому забезпеченні функціонування складних та ієрархічно розгалужених сучасних холдингових відносин, що склалися в практиці господарювання в металургійній сфері ;

- відпрацювання сприятливих правових режимів та механізмів для портфельних інвестицій в корпоративні цінні папери підприємств галузі;

- формування адресних галузевих параметрів контролю за економічною концентрацією в металургійній сфері з використанням механізмів антимонопольно-конкурентної політики держави;

- визначення кола випереджаючих технологій металургійного виробництва, зокрема технологій, спрямованих на виробництво металургійної продукції з високою доданою вартістю, запровадження яких є підставою для застосування заходів державної підтримки, включаючи реалізацію державних цільових програм;

- визначення спеціальних правових режимів виробництва та реалізації окремих інноваційних видів металургійної продукції;

- створення моделей спеціальних режимів інвестиційної діяльності, до складу яких зокрема слід віднести: інвестиційні(податкові) пільги, державні закупівлі, створення державних лізингових компаній з метою забезпечення інноваційним обладнанням всіх металургійних підприємств (або стимулювання створення Асоціації металовиробників України з подальшим заснуванням нею лізингової компанії), застосування пільгових тарифів на перевезення металургійної продукції залізничним транспортом;

- створення необхідного правового забезпечення для реалізації відносин державно-приватного партнерства в металургійній галузі для вирішення завдань технологічного оновлення виробничої бази шляхом визначення зобов'язань суб'єктів партнерства щодо впровадження інноваційних проектів.

Удосконалено:

1. пропозицію щодо формування та реалізації науково-технічної державної програми у сфері металургійного виробництва з метою оновлення його технологічної бази, розробки правових заходів стимулювання створення або відродження в межах структур вітчизняних металургійних холдингів власних науково-технічних дослідних підрозділів з метою перетворення їх у перспективі у повноцінні локальні інноваційні системи.

2. положення, згідно з яким, для стимулювання виробництва та

експорту металопродукції з високою часткою доданої вартості необхідно на нормативно-правовому рівні визначитись із колом технологічно пріоритетних видів конкурентоспроможної металургійної продукції з високою часткою доданої вартості з метою застосування такого засобу стимулювання її виробництва, як диференційовані ставки оподаткування в залежності від виду металургійної продукції, що зокрема експортується, включаючи застосування механізмів регресивного оподаткування прибутків, отриманих від реалізації продукції із визначеними властивостями.

Отримало подальший розвиток положення про те, що:

1. Значною проблемою у сфері інвестування є відсутність спеціалізованого державного органу, до організаційно-господарських повноважень якого входило б формування та реалізація інвестиційної політики держави. Відсутність в системі організаційно-господарського забезпечення інвестиційних процесів та органу з відповідною господарською компетенцією, може залишити важливі параметри відносин економічного розвитку галузі без контролю та можливостей необхідного впливу з боку держави.

2. Необхідним є прийняття Закону України «Про систему державної підтримки експорту товарів (робіт, послуг) українського походження» (Проект Закону від 03.03.2009 р., реєстр. №4145), який містить положення щодо надання експортних кредитів українським експортерам для здійснення експортних операцій, а також українським виробникам на стадії виробничого циклу для забезпечення виробництва продукції згідно з укладеними зовнішньоекономічними договорами, іноземним покупцям під зобов'язання закупівлі ними українських товарів; норми щодо страхування та перестраховування експортних кредитів, наданих українському експортеру банками-кредиторами, від комерційних та некомерційних ризиків для забезпечення відшкодування у разі невиконання іноземним покупцем зобов'язань за зовнішньоекономічним договором та ін. Але, окрім існуючих положень, в цьому проекті необхідно структурно виділити основні сектори національної економіки, що виробляють продукцію на експорт та, крім того, розробити комплекс засобів адресної державної підтримки по кожному з них, виходячи з того, що одним з таких секторів обов'язково має бути вітчизняний гірничо-металургійний комплекс в особі підприємств, що виробляють кінцеву металургійну продукцію.

3. Встановлено, що сьогодні є відсутнім механізм програмування промислового розвитку як такого та його законодавче забезпечення, що ґрунтується саме на галузевому підході і, зокрема, програмування інноваційного розвитку. Тому в металургійній галузі загальні програмні положення промислової та інноваційної політики часто виявляють свою неефективність. Відтак, зважаючи на важливість металургії для економіки країни, на масштабність виробництва, імпорту та експорту металургійної продукції, на її стрімкий розвиток за останні роки, має бути створено нормативно-правове забезпечення реалізації інноваційної політики держави саме для металургійної промисловості України, виходячи із конкретних потреб її технологічного розвитку, необхідності виведення її на інноваційний шлях розвитку. Тільки за такого підходу можливо формувати спеціально спрямований адресний механізм господарсько-правових засобів технологічного переозброєння галузі.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що отримані в результаті дисертаційного дослідження наукові положення, висновки та пропозиції, можуть бути застосовані в нормотворчій діяльності держави, зокрема, з метою удосконалення вже існуючого законодавства та створення нових нормативно-правових актів, які безпосередньо, а не опосередковано стосуються металургійної промисловості України, а також, складанні програмних документів відповідними органами державної влади щодо економічного розвитку металургійної галузі та, крім того, навчально-методичній роботі, при підготовці наукових і навчальних видань, підручників, навчальних програм курсу «Господарське право України» тощо.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися на науково-практичних конференціях та круглих столах: конференції «Процеси економічної глобалізації та напрями модернізації правового господарського порядку в Україні (26 жовтня 2012р.), «Правова доктрина-основа формування правової системи держави» (м. Харків, 20-21 листопада 2013 р.), «Теоретико-правові засади формування сучасного медичного права в Україні» (м. Полтава, 17 жовтня 2014 р.).

Публікації. За темою дисертації підготовлено 9 наукових праць, з яких п'ять статей - у фахових наукових виданнях, одна стаття у зарубіжному виданні, тези трьох наукових відповідей на конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 2-х розділів, які включають 7 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 207 сторінок, з них сторінки основного тексту – 193 сторінки. Загальна кількість використаних джерел – 132 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність проведеного дослідження, стан його наукової розробленості, предмет, об'єкт, мета та завдання; викладені методологічна та теоретична основи роботи, положення, що характеризують її наукову новизну; розкривається теоретичне та практичне значення роботи.

Розділ 1. «Економічно-правова характеристика металургійного комплексу України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Сучасний металургійний комплекс України як складова національної економіки»* надано загальну характеристику функціонування металургійного комплексу України, поетапності його розвитку, сучасного його стану. Систематизовано знання про особливості отримання металів та їх географії, наукових принципах виробництва металів і сплавів. Обґрунтовано важливість металургійного комплексу для економіки України та виділено основні регіони, в яких вона є провідною. Систематизовано сучасні проблеми розвитку галузі, серед яких виділено відсутність її нормативного забезпечення та критичну технологічну застарілість основних виробничих фондів. Крім того, увагу акцентовано на тотальній концентрації капіталу в галузі, що супроводжується масовою незаконною приватизацією підприємств-гігантів, що могли б стати економічною основою країни і, як наслідок, обмеження участі держави в управлінні галуззю. Запропоновано шляхи подолання даних явищ, що могли б стати основою антикризової політики держави.

У підрозділі 1.2. *«Законодавче та організаційно-господарське забезпечення діяльності суб'єктів металургійного виробництва»* систематизовано та проаналізовано основні нормативно-правові акти, за допомогою яких здійснюється господарсько-правове регулювання металургійного виробництва протягом всього періоду його розвитку в Україні. Увагу акцентовано на недосконалісті, фрагментарності та поверхневості існуючого законодавчого забезпечення та наголошено на тому, що серед кола названих нормативно-правових актів немає

жодного, що міг би стати основою державного управління галуззю. На цьому тлі запропоновано прийняття єдиного нормативно-правового акту, а саме: Закону України «Про державну промислову політику у гірничо-металургійному комплексі України», що стало б одним з найбільш дієвих заходів антикризової політики держави щодо металургійного комплексу України, в якому було сконцентровано достатнє коло правових засобів реалізації поставлених економічних завдань у сфері металургійного виробництва.

Розділ 2. «Господарсько-правові проблеми розвитку металургійного комплексу України» складається з п'яти підрозділів.

Підрозділ 2.1. «Господарсько-правове забезпечення інноваційного розвитку металургійного комплексу» присвячено питанням господарсько-правового регулювання інноваційного розвитку в галузі металургійного виробництва України. Проаналізовано найголовніші нормативно-правові акти, за допомогою яких здійснюється управління інноваційними процесами, як в металургійній промисловості, так і на більш масштабному рівні, розглянуто найбільш новітні технології, які використовуються в металургійній промисловості України та, разом з тим, констатовано, що Україна є країною з дуже низьким технологічним укладом. Акцентовано увагу на недосконалості законодавства в даній сфері, вказано на його недоліки та звернено увагу на відсутність державних програм щодо інноваційного розвитку саме в металургійній промисловості, що за сучасних умов є дуже великою прогалиною в праві.

Підрозділ 2.2. «Господарсько-правове забезпечення інвестиційного розвитку металургійного комплексу» присвячено питанням господарсько-правового регулювання інвестиційної діяльності в галузі металургійної промисловості України. Проілюстровано сучасний стан технологічної відсталості основних фондів галузі та його вплив на рівень конкурентоздатності вітчизняного металургійного виробництва. Акцентовано увагу на необхідності поєднання в єдиному механізмі господарсько-правових засобів інноваційної політики із відповідними засобами інвестиційної політики держави. Проаналізовано основні джерела інвестування в вітчизняній металургії та вказано на необхідність встановлення зв'язків з міжнародними інвесторами у зв'язку з дефіцитом власних коштів. Розглянуто перспективи партнерства вітчизняних металургів з

іноземними інвесторами та рівень інвестиційної привабливості українських підприємств для іноземних партнерів. Загалом, пропонуються напрями реалізації інвестиційної політики держави в названій сфері, зокрема, шляхом створення цілісного господарсько-правового механізму саме інноваційного інвестування в економіці України.

У підрозділі 2.3. «Господарсько-правове забезпечення стимулювання експорту продукції металургійного комплексу» зазначено, що не дивлячись на кризові явища, що супроводжують вітчизняну металургійну промисловість, металургія все ж є галуззю, орієнтованою на експорт. Проте, зважаючи на відсутність інноваційних розробок на металургійних підприємствах та критичну застарілість основних виробничих фондів, металургійна продукція є неконкурентоспроможною на зовнішніх ринках, а відтак, і користується нижчим попитом, порівняно з іншими більш інноваційними країнами – виробниками. Отже, експортні проблеми, що стосуються металургійної промисловості, в першу чергу, пов'язані з відсутністю інноваційно-інвестиційної політики держави. Крім того, існуючі підходи, що стосуються вирішення експортних проблем в нашій країні є досить поверхневими. Така провідна галузь промисловості, як металургійна, потребує більш індивідуального та детального підходу до розробки відповідного експортного законодавства. На разі ж, існуючі нормативно-правові акти, що регулюють експортні процеси в металургійній галузі, є фрагментарними, несистемними та носять більше теоретичну цінність, аніж практичну.

Підрозділ 2.4. «Господарсько-правові проблеми державного контролю за концентрацією суб'єктів господарювання металургійної галузі» присвячено питанням створення в Україні вертикально інтегрованих холдингових структур, зокрема, у галузі металургійної промисловості, проблемам їх функціонування, доцільності їх утворення в нашій країні та особливостям державного регулювання у даній сфері. Особливу увагу приділено правовому забезпеченню та акцентовано увагу на тому, що стан законодавчого регулювання у сфері створення та функціонування холдингів за сучасних умов, не є оптимальним. Також, акцент робиться на дослідженні концентрації капіталу та монополізації економічних відносин як на масштабному рівні, так і в металургійній промисловості зокрема та розглядаються всі позитивні та негативні наслідки цього явища. Увагу акцентовано

на тому, що зусилля мають бути покладені на вдосконалення правового режиму залучення інвестицій, підвищення ефективності їх реалізації, а також, протидію створенню та функціонуванню офшорних «центрів прибутків» металургійних холдингів України.

У підрозділі 2.5. «Господарсько-правове забезпечення внутрішньогалузевої структурної динаміки виробництва металу» зазначено, що позитивні показники динаміки виробництва металу, а відтак, і стабілізація показників виробництва металу на вітчизняних металургійних підприємствах взагалі та поновлення їх конкурентоздатності на зовнішніх ринках, залежить, в першу чергу, від залучення інноваційних технологій у виробництво. Відмічено, що сьогодні металургійні підприємства України самостійно та на власний розсуд розробляють стратегії свого виробництва, позбавляючи державу будь-яким чином брати участь у даному процесі. Проте, беручи до уваги ті кризові явища, що супроводжують вітчизняну металургійну промисловість останні кілька років, сьогодні саме держава має застосувати низку господарсько-правових заходів антикризового характеру, серед яких пропонується, зокрема: залучення заходів державної підтримки до найбільш інноваційних підприємств, крім того, зважаючи на те, що інноваційна політика має бути поєднана з інвестиційною, застосування інвестиційних (податкових) пільг, здійснення державних закупівель, що стимулювали б вітчизняного металовиробника, створення державних лізингових компаній, які б забезпечували підприємства інноваційним обладнанням, реалізація відносин державно-приватного партнерства, що в першу чергу, було б спрямоване на вирішення проблем технологічного оновлення підприємств шляхом реалізації відповідних інноваційних проектів. Крім того, охарактеризовано існуючі засоби інноваційної політики держави, передбачені Господарським кодексом України та Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08.09.2011 № 3715-VI та відмічено їх фрагментарність та нерозкритість.

ВИСНОВКИ

У дисертації систематизовано та запропоновано господарсько-правове вирішення тих завдань, які сьогодні супроводжують металургійну промисловість, що, як наслідок, вплинуло б на поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату на металургійних

підприємствах, а відтак, і підвищення її конкурентоздатності.

За результатами проведеного дослідження викладені такі важливі наукові результати:

1. Металургійна промисловість України утворює цілісний, глибоко інтегрований у національну економіку сегмент, що є визначальним для усієї сфери господарювання, а також, дохідної частини Державного бюджету України, зайнятості та інших суспільно-економічних чинників. Чорна металургія є важливою галуззю важкої промисловості, фундаментальною частиною народного господарства України, а тому, має стати окремим об'єктом господарсько-правової політики держави, у тому числі її законодавчої політики і потребує створення спеціальної системи організаційно-господарського забезпечення.

2. За сучасного етапу розвитку вітчизняного металургійного комплексу, що детермінований, у тому числі, політичною та військовою ситуацією в країні, сьогодні необхідним кроком антикризової політики держави, має стати прийняття комплексу заходів, серед яких акцент має бути зроблено на проведенні технічного переозброєння підприємств з метою, в першу чергу, підвищення їх конкурентоздатності. Так, у зв'язку із структурною недосконалістю та технологічним відставанням галузі, незадовільним технічним станом більшості основних виробничих фондів, недостатнім розвитком внутрішнього ринку споживання металопродукції та залежністю від кон'юнктури світового ринку сталі, тенденцій глобалізації світової економіки, промислова політика держави в галузі має бути спрямована на визначення основних напрямів розвитку, включаючи і завдання антикризового характеру шляхом формування спеціальних господарських засобів впливу на інвестиційні, інноваційні, збутові та інші господарські відносини. Їх кінцевою метою є підвищення конкурентоспроможності продукції.

3. В існуючих програмних документах державою не сформовано більш - менш достатнього кола правових засобів реалізації поставлених економічних завдань. Відтак, існуюча нормативна база не може стати основою правової та законодавчої політики держави в сфері господарсько-правового забезпечення металургійного виробництва. До того ж, істотною проблемою в галузі сьогодні, є відсутність чинної державної програми, яка б регулювала питання, що стосуються саме металургійної промисловості. Таким чином, сьогодні необхідним кроком державної промислової політики, є створення

єдиного нормативно-правового акту, який би не фрагментарно, а повністю охоплював коло питань, що стосуються саме металургійної промисловості.

4. Важливим кроком мало б стати створення законодавчо закріплених податкових преференцій, що не суперечать вимогам СОТ, для стимулювання металургійних підприємств, що використовують при технічному переозброєнні виробництва технології, розробки та обладнання вітчизняних розробників і виробників (наприклад, пільгове кредитування і звільнення (повне або часткове) від сплати податку на прибуток тієї її частини, яка використовується на фінансування таких проєктів). Це послужило б певним поштовхом для розвитку вітчизняної прикладної науки, збільшило б завантаження машинобудівних підприємств. Прогрес металургійної промисловості України неможливий без реалізації пріоритетів з використанням наявного науково-технічного потенціалу та вітчизняних науково-технічних розробок та ефективного використання фінансових коштів.

5. Основною метою розвитку інноваційної діяльності у виробничій сфері, є, в першу чергу, підвищення конкурентоспроможності. Для досягнення цієї мети металургійним холдингам доцільно сформувати потужні науково-дослідні підрозділи, які б використовували фундаментальні та прикладні дослідження. Акцент має бути зроблено, також, на використанні технологічного досвіду країн з розвинутою економікою, у яких в інноваційна діяльність ґрунтується саме на корпоративному секторі науки, про що свідчить великий обсяг витрат та кількість патентів, досліджень, а відтак, і задіяних наукових кадрів.

6. За сучасних умов, власники – акціонери металургійних підприємств мають і надалі спрямовувати власну інвестиційну активність на переозброєння виробничих фондів гірничо-металургійного виробництва. Однією з форм забезпечення такої інвестиційної активності може бути державне кредитування імпорту промислового інноваційного за своїм рівнем обладнання, що супроводжується, як правило, отриманням кредитів в іноземних банківських установах. Іншою формою інвестування є залучення технологій, що відповідають технологічним вимогам сьогодення та передбачать впровадження сучасних технологій світового рівня за принципом економічності, екологічності та доцільності.

7. Стабілізація виробничих процесів може бути досягнута за рахунок активізації інвестиційних потоків підприємств галузі. Дуже

суттєвими перешкодами для отримання іноземних інвестицій, є високий рівень корумпованості в країні та слабка законодавча та судова захищеність прав власності. До того ж, технологічний рівень виробництва у зарубіжних металургійних компаній значно вищий, ніж на українських підприємствах, основні фонди яких були сформовані ще в середині ХХ століття. Отже, в цьому випадку одним з головних шляхів зниження собівартості виробництва, є впровадження новітніх технологій, що звичайно ж потребує великих за обсягами інвестицій .

8. Одним з основних джерел інвестування може бути, в першу чергу, потенційний національний інвестор. І є окремі приклади такого інвестування в металургійній галузі. В цьому сенсі слід розглянути власні фінансові джерела підприємств, як їх інвестиційний ресурс, що порівняно з залученими та позиковими коштами, характеризуються простотою і швидкістю залучення, високою віддачею за критерієм норми прибутковості капіталу (не вимагають сплати позикового відсотка в будь-яких його формах). Використання власних ресурсів істотно знижує ризик неплатоспроможності й банкрутства підприємства і, при цьому, управління цілком зберігається в руках його засновників.

9. Металургійна галузь має стати полігоном для відпрацювання сприятливих правових режимів для портфельних інвестицій. Цьому мають сприяти, по-перше, достатньо прозорі організаційно-правові форми концентрації капіталу в галузевих холдингових компаніях. Проте, нерозвиненість реального ринку цінних паперів в Україні, є однією з причин, яка перешкоджає залученню портфельних інвестицій.

10. Необхідним кроком на шляху до розвитку та оптимізації експорту металургійної продукції та, як наслідок, отримання максимального прибутку, є для початку, розробка чіткої стратегії виробника, узгодження виробничої політики металургійних підприємств з ситуацією на зовнішніх ринках, інтеграції з основними функціями управління підприємством: фінансами, логістикою, ціноутворенням, плануванням виробництва, що мають бути розроблені на законодавчому рівні.

11. Закон України « Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 року регулює відносини утворення, функціонування, управління, ліквідації та правового положення холдингових компаній в Україні. Однак, даний Закон України спрямовано, переважно, на створення правового забезпечення утворення та діяльності саме

державних холдингових компаній, на створення Державної керуючої холдингової компанії, на відносини між нею та корпоративними (дочірніми підприємствами) тощо. І хоча в преамбулі названого закону зазначено, що він визначає загальні засади функціонування холдингових компаній в Україні, а також, особливості їх утворення, діяльності та ліквідації, визначення ж реальних правових форм функціонування холдингових відносин у недержавному секторі, даний Закон не містить. Більше того, зміни, внесені у ст.126 ГК України у зв'язку із прийняттям Закону України « Про холдингові компанії в Україні», що призвели до зміни редакції п.5 цієї статті, тільки погіршили реальну регулятивну її функціональність. Отже, законодавчий акт, який відповідає за створення та регулювання холдингових структур в Україні, потребує суттєвого редагування та вдосконалення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях з юридичних наук:

1. Плавшуда К.В Державне програмування розвитку металургійного комплексу України/ К.В.Плавшуда//Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право/редкол.: А.П. Гетьман та ін..- Х.: Право, 2013.- № 2(13).- С. 211-344.
2. Плавшуда К.В. Господарсько-правове забезпечення інноваційного розвитку металургійного комплексу України/К.В. Плавшуда// Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право/редкол.: А.П. Гетьман та ін..- Х.: Право, 2014.-№ 2(17).- С.206-296.
3. Плавшуда К.В. Технології металургійного виробництва як чинник господарсько-правового забезпечення/ К.В.Плавшуда// Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право/редкол.: А.П. Гетьман та ін..- Х.: Право, 2013.-№4(15)- С.253-356.
4. Плавшуда К.В. Господарсько-правове забезпечення інноваційного розвитку металургійного комплексу України/К.В. Плавшуда// Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право/редкол.: А.П. Гетьман та ін..- Х.: Право, 2014.-№ 2(17).- С.206-296.

5. Плавшуда К.В. Інвестиційна політика держави в металургійній галузі: господарсько-правове забезпечення / К.В.Плавшуда // Юрист України: наук.-практ. журн. / редкол.:С. П. Погребняк, Ю. В. Баулін, Ю. П. Битяк та ін. – Х.: Право, 2014.-№2(27). – С. 50–134.

Публікація в іноземному виданні з юридичних наук, включеному до міжнародної наукометричної бази:

1. Плавшуда Е.В. Задачи хозяйственно – правового обеспечения инновационного развития металлургического комплекса Украины / Е.В. Плавшуда // Экономика и право Казахстана (г. Алматы). – 2015. – № 501. – С. 37–42.

Тези доповідей:

1. Плавшуда К.В. Окремі завдання удосконалення правового господарського порядку в Україні // Матеріали науково-практичної конференції «Процеси економічної глобалізації та напрями модернізації правового господарського порядку в Україні». Матеріали круглого столу, Харків, 26жовтня 2012р./Заихайло, В.М. Пашков, В.С. Мілаш.-Х.: Юрайт.2012.-С.94-192.

2. Плавшуда К. В. Інвестиційно-інноваційна політика держави в металургійному комплексі: господарсько-правовий аспект / К. В. Плавшуда // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. "Правова доктрина України", Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав.наук України. – Харків, 2013. – С. 943–945.

3. Плавшуда К.В. Правові засоби збезпечення здорового довкілля в металургійній сфері // Матеріали науково-практичної конференції «Теоретико-правові засади формування сучасного медичного права в Україні». Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, Полтава, 17 жовтня 2014 р. / Редкол. Гуторова Н.О., Пашков В.М., Гринько П.О. та ін. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2014. – С.149-198.

АНОТАЦІЯ

Плавшуда К. В. Господарсько-правове регулювання металургійного виробництва в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. – Національний юридичний університет імені

Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2016.

Дисертація є самостійною і завершеною науковою працею, що містить нові теоретично обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують наукове завдання, що полягає в розробці практичних шляхів господарського забезпечення усунення основних дисфункцій правового механізму у сфері металургійного виробництва, що забезпечує реалізацію публічних та приватних інтересів, поєднуючи законні інтереси держави і суб'єктів металургійного бізнесу.

Автором надано всебічну характеристику функціонування металургійного комплексу в Україні та виділено низку актуальних проблем, що супроводжують цей процес. Визначено низку основних господарсько-правових заходів забезпечення поліпшення інвестиційно-інноваційного клімату на вітчизняних металургійних підприємств, а, відтак, і підвищення їх конкурентоздатності.

Ключові слова: металургійна промисловість, інновації, інвестиції, конкурентоздатність, господарсько-правова політика держави, інноваційно-інвестиційна політика держави, технології виробництва.

АННОТАЦІЯ

Плавшуда К. В. Хозяйственно-правовое регулирование металлургического производства в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2016.

Диссертация является самостоятельной и завершённой научной работой, содержащей новые теоретически обоснованные результаты, которые в совокупности решают научную задачу, которая заключается в разработке практических путей хозяйственного обеспечения устранения основных дисфункций правового механизма в сфере металлургического производства, обеспечивает реализацию публичных и частных интересов, сочетая законные интересы государства и субъектов металлургического бизнеса.

Автором наведена всестороння характеристика функціонування металургійного комплексу в Україні і виділен ряд актуальних проблем, супроводжуючих этот процес. Определен ряд основных хозяйственно-правовых мер обеспечения

улучшения инвестиционно-инновационного климата на отечественных металлургических предприятиях, а значит, и повышения конкурентоспособности.

Среди таких мер автором акцент сделан на: четком законодательном закреплении приоритетных металлургических технологий; формировании и реализации научно-технической государственной программы в сфере металлургического производства с целью обновления его технологической базы; разработке и принятии пакета нормативно-правовых актов, вводящие специальный режим инновационного инвестирования в металлургическое производство; установлении мер государственной патентной поддержки отечественных субъектов хозяйствования в металлургической отрасли; разработке и внедрении эффективного механизма контроля за выполнением инвестиционных и социальных обязательств на приватизированных объектах, в том числе, задач по структурной модернизации, повышения производительности труда, обеспечение конкурентоспособности социальных гарантий; обработки механизма возврата имущества в государственную собственность в случае невыполнения приватизационного соглашения; создании благоприятных условий для привлечения иностранных инвестиций, в частности, за счет информирования деловых кругов стран-партнеров о возможности инвестирования в промышленность Украины; обеспечении прозрачности в системе взимания налогов, упрощении регистрационных процедур; создании законодательно закреплённых налоговых преференций для стимулирования металлургических предприятий, использующих при техническом перевооружении производства технологии, разработки и оборудование отечественных разработчиков и производителей (например, льготное кредитование и освобождение (полное или частичное) от уплаты налога на прибыль той ее части, которая используется на финансирование таких проектов) и др.

Ключевые слова: металлургическая промышленность, инновации, инвестиции, конкурентоспособность, хозяйственно-правовая политика государства, инновационно-инвестиционная политика государства, технологии производства.

SUMMARY

Plavshuda K. V. Economic and legal regulation of steel production in Ukraine. – The manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Law in specialty 12.00.04 – law; public and procedural law. – National Law University Yaroslav the Wise, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2016.

Thesis is an independent and complete scientific work containing new theoretical results proved that collectively solve scientific challenges is to develop practical ways to address key economic support dysfunctions legal mechanism in the metallurgical industry, ensuring the realization of public and private interests, combining the legitimate interests of the state and the steel business.

The author has provided a comprehensive description of the operation of the metallurgical complex in Ukraine and highlighted a number of pressing problems that accompany this process. A number of major economic and legal measures to ensure the improvement of investment and innovation climate for domestic steel companies and, hence, increase their competitiveness.

Keywords: steel industry, innovation, investment, competitiveness, economic – legal policy, innovation and investment policies, technology.